

Pozoruhodnejšie floristické nálezy z prírodého parku Betliar (Volovské vrchy)

Remarkable floristic findings from the Nature park Betliar (Volovské vrchy Mts)

JANA UHLÍŘOVÁ

Slovenské národné múzeum – Prírodovedné múzeum, Vajanského nábrežie 2, 814 36 Bratislava 1

During two vegetation periods of the years 2000 – 2001 a floristic inventory research was realised in the Nature park Betliar (Volovské vrchy Mts) - one of the most precious and the best preserved monuments of its kind in Slovakia. Remarks upon the wild flora and vegetation diversity as well as on the occurrence of 25 remarkable taxa, e.g. *Epipactis pontica*, *Omphalodes scorpioides*, *Trifolium sarosiense* are presented.

Prírodný park v Betliari patrí k najcennejším a najzachovalejším pamiatkam svojho druhu na Slovensku. Roku 1977 bol zapísaný do zoznamu významných historických parkov sveta evidovaných organizáciou UNESCO. Roku 1985 bol spolu s kaštieľom vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Celý objekt v súčasnosti spravuje Múzeum Betliar, ktoré je jednou zo 16 zložiek Slovenského národného múzea.

SNM - Múzeum Betliar leží v katastrálnom území obce Betliar, asi 5 km SZ od Rožňavy. Objekt, s celkovou rozlohou približne 80 ha (obr. 1), tvorí kaštieľ, k nemu prilahlé hospodárske budovy, parkové úpravy okolo kaštieľa, prírodný park s vodnými plochami, drobnou záhradnou architektúrou, komunikačnou sieťou a zvernica (v súčasnosti v správe štátnych lesov). Predpokladá sa, že prvé záhradnícke úpravy najbližšieho okolia kaštieľa sa začali realizovať na začiatku 16. storočia. Najstarší zachovaný písomný doklad – mapa urbáru so zakresleným parkom s rozlohou asi 16,5 ha, však pochádza až z roku 1804. Park prešiel viacerými rekonštrukciami, pričom vznik jeho prírodno-krajinárskeho (anglického) slohu sa datuje do obdobia r. 1792 – 1795. Za jeho zakladateľa sa považuje slávny záhradník empírovej doby Henrich Nebbien (Güntherová-Mayerová & Steinhübel 1965, Kriak 1982, Steinhübel 1990).

Cieľom príspevku je upozorniť na vysokú hodnotu študovaného územia z pohľadu diverzity divorastúcej flóry a na zaujímavý výskyt niektorých druhov. Kompletný floristický zoznam taxónov zistených počas inventarizačného výskumu v betliarskom parku v r. 2000 – 2001 bude publikovaný inde.

Mená taxónov a značky za ich menami sú uvedené v zmysle publikácie Marhold & Hindák (1998). Taxóny, ktoré Mráz & Mikoláš (1996) zaradili do červeného zoznamu Volovských vrchov, sú označené !. Fytocenologické zápisy boli robené metodikou züriško-montpelliarskej školy s použitím rozšírenej deväťčlennej stupnice (Barkman et al. 1964). Názvoslovie syntaxónov sa zhoduje s prácou Mucina & Maglocký (1985). Pre všetky uvedené taxóny platí výskyt v kvadrante stredoeurópskeho sieťového mapovania č. 7289c. Akronym BRA použitý pri lokalizácii taxónov znamená, že herbárový doklad je uložený v zbierkach Slovenského národného múzea v Bratislave.

Prírodné pomery

Prírodný park Betliar je situovaný na úpätí JZ svahov Volovských vrchov, približne v smere S-J. Zaberá územie aluviálnej nivy Betliarskeho potoka (známeho aj ako Krivý potok) na jeho strednom toku a priľahlé Z a V svahy dvoch rázsoch vybiehajúcich z Volovskej skupiny. Nadmorská výška parku sa pohybuje v rozmedzí ca 350 – 430 m. Geologicky je územie tvorené komplexom sedimentárnych hornín, predovšetkým fylitov, pieskovcov a kvarcitov, z vulkanických hornín vystupujú na povrch hlavne kremenné porfýry, tufy a porfýroidy. Nivu Betliarskeho potoka vyplňajú mladotret'ohorné fluviaálne sedimenty zložené zo štrkov, pieskov a ílov, menej štvrtohorné štrkopiesky s valúnmi z gemeridných hornín (Bajaník et al. 1983). Územie betliarskeho parku patrí do mierne teplej, vlhkej klimatickej oblasti a do klimatickogeografického typu s horskou klímou. Priemerný ročný úhrn zrážok je okolo 700 mm (Mazúr 1980).

Náčrt vegetačných pomerov

Medzi primárne determinujúce faktory vegetácie patrí popri nadmorskej výške a geologickom podklade údolná poloha na úpätí Volovských vrchov s prirodzeným dostatkom pôdnej i vzdušnej vlhkosti, ktorá bola zvýraznená výstavbou dômyselného vodného systému parkovej úpravy s niekoľkými rybníkmi, vodopádmi a sieťou vodných struží.

Napriek mnohým zásahom človeka počnúc od 16. storočia a súčasnému intenzívnemu tlaku návštevníkov parku, pôsobí vegetácia do značnej miery prirodzeným dojmom. Vyslovene ruderalizovaných plôch je relatívne málo (hlavne okolie kaštieľa a Bosnia baru, S časť parku pri Zverinci a bývalom rekreačnom zariadení).

Na základe celkovej situácie, charakteru okolitej vegetácie mimo parku a fragmentov prirodzenej (alebo jej blízkej) vegetácie na ploche parku, možno usudzovať, že najvýznamnejším vegetačným prvkom tu pôvodne boli dubovo-hrabové lesy zväzu *Carpinion betuli*. Tieto boli na východných svahoch mezofilnejšie, s enklávami kvetnatých bučín podzväzu *Eu-Fagenion*, na suchších a strmších západných svahoch s prechodom ku kyslým dubinám zväzu *Quercion robori-petraeae*. Súčasnú drevinové zloženie je evidentne značne pozmenené. Okrem dominantného *Carpinus betulus* a dubov (*Quercus petraea* s. l. a *Q. robur* s. l.) tvorí stromové poschodie v prírodnom parku najmä *Tilia cordata*, *T. platyphyllos*, *T. ×vulgaris*, *Fagus sylvatica*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*, *Populus tremula*, *Ulmus carpiniifolia*, *U. laevis*, *Fraxinus excelsior*, ale aj vysadené ihličnany, ako *Picea abies*, *Abies alba*, *Pinus*

sylvestris a *Larix decidua* subsp. *decidua*. Prevažne ide o domáce druhy, prípadne ich formy; výsadba introdukovaných drevín sa sústreďovala najmä do okolia kaštieľa. Z významnejších cudzokrajných drevín, ktoré rastú miestami v parkových lesoch možno menovať napríklad druhy *Picea pungens*, *Pinus strobus*, *Quercus rubra* (porovnaj Kriak l. c., Steinhübel l. c.). V podraсте lesných porastov na východných svahoch dominujú druhy ako *Hedera helix*, *Vinca minor*, *Galium odoratum*, *Dentaria bulbifera*, *Galeobdolon luteum*, *Glechoma hirsuta*, *Stellaria holostea*, *Asarum europaeum*, *Oxalis acetosella*, *Maianthemum bifolium*. Prítomné sú aj ďalšie druhy z radu *Fagetalia*, najmä horské prvky, ako *Actaea spicata*, *Polygonatum verticillatum*, *Prenanthes purpurea*. Lesy na západných svahoch sú druhovo chudobnejšie, väčšinou s nízkou pokryvnosťou bylinného poschodia a vyšším stupňom synantropizácie, čo môže súvisieť s rozsiahlym polomom, ktorý ich postihol r. 1911. Na dne údolia na alúviu Betliarskeho potoka sa nachádzajú zvyšky jelšín z podzväzu *Alnenion glutinoso-incanae* s *Alnus glutinosa*, prípadne primiešaným *Fraxinus excelsior* a vlhkých lúk radu *Molinietalia*. Vyššie na svahoch a lesných čistiniách sú druhovo pomerne bohaté mezofilné lúky zväzu *Arrhenatherion*. Floristické zloženie dvoch typov lúk dokumentujú fytocenologické zápisy č. 1 a 2. Mimoriadne výrazný je v parku jarný aspekt s rozsiahlymi kobercami veterníc, najmä *Anemone nemorosa*, menej *A. ranunculoides*. Na brehoch vodných tokov a na mokradiach je v ňom hojná *Caltha palustris*, miestami popri Betliarskom potoku a na úpätí východných svahov sa kobercovite vyskytuje aj *Dentaria glandulosa*.

Zápis č. 1: Betliar – prírodný park, komplex lúk v S časti hlavného S-J priehľadu, na ľavej strane Betliarskeho potoka – asi 15 m od neho, ca 25 m S od solitérnej borovice (48°42'79" s. z. š. 020°30'75" v. z. d.); ca 380 m n. m., orientácia Z, sklon do 5°, plocha 16 m², celková pokryvnosť E₁: 100 %, 24. 5. 2001.

E₁: *Festuca rubra* agg. 2b, *Filipendula ulmaria* 2b, *Holcus lanatus* 2b, *Ranunculus acris* 2b, *Alchemilla* sp. 2a, *Alopecurus pratensis* 2a, *Anthoxanthum odoratum* 2a, *Cruciata glabra* 2a, *Rhinanthus minor* 2a, *Cirsium oleraceum* 2m, *Dactylorhiza majalis* 2m, *Leucanthemum vulgare* 2 m, *Ranunculus repens* 2m, *Acetosa pratensis* 1, *Dactylis glomerata* 1, *Knautia arvensis* 1, *Lotus corniculatus* 1, *Luzula campestris* 1, *Lychnis flos-cuculi* 1, *Plantago lanceolata* 1, *Trifolium pratense* 1, *Achillea millefolium* +, *Ajuga reptans* +, *Angelica sylvestris* +, *Arrhenatherum elatius* +, *Campanula patula* +, *Carex nigra* +, *C. ovalis* +, *C. pallescens* +, *Cerastium holosteoides* +, *Deschampsia cespitosa* +, *Galium album* +, *G. rivale* +, *Geranium palustre* +, *Glechoma hederacea* +, *Jacea pratensis* +, *Listera ovata* +, *Lysimachia nummularia* +, *Poa palustris* +, *Potentilla erecta* +, *Prunella vulgaris* +, *Ranunculus auricomus* +, *Stellaria alsine* +, *S. graminea* +, *Succisa pratensis* +, *Taraxacum officinale* +, *Trisetum flavescens* +, *Veronica chamaedrys* +, *Heracleum sphondylium* r, *Knautia maxima* r.

Zápis č. 2: Betliar – prírodný park, lesná čistina v JV časti parku, medzi pagaštanovou alejou a najvrchnejším chodníkom, asi 0,5 km JZ od Bosnia baru (48°42'49" s. z. š. 20°30'82" v. z. d.); ca 400 m n. m., orientácia Z, sklon 20°, plocha 16 m², celková pokryvnosť E₁: 100 %, 31. 7. 2001.

E₁: *Agrostis capillaris* 3, *Festuca rubra* agg. 2b, *Jacea pratensis* 2b, *Lotus corniculatus* 2a,

Leontodon hispidus subsp. *danubialis* 2a, *Pimpinella saxifraga* 2a, *Potentilla erecta* 2a, *Securigera varia* 2a, *Holcus lanatus* 2m, *Trifolium pratense* 2m, *Achillea millefolium* 1, *Arrhenatherum elatius* 1, *Briza media* 1, *Cruciata glabra* 1, *Dactylis glomerata* 1, *Hypericum maculatum* 1, *Leucanthemum vulgare* 1, *Plantago lanceolata* 1, *Veronica chamaedrys* 1, *Acer platanoides* +, *Acetosa pratensis* +, *Carex pallescens* +, *Carpinus betulus* +, *Corylus avellana* +, *Cuscuta* sp. +, *Leontodon hispidus* subsp. *hispidus* +, *Luzula campestris* +, *Melampyrum nemorosum* +, *Prunella vulgaris* +, *Ranunculus acris* +, *R. polyanthemos* +, *Quercus* sp. +, *Stellaria graminea* +, *Thymus pulegioides* +, *Tilia* sp. +, *Vicia cracca* +, *Viola canina* +, *Dianthus deltoides* r.

Výskyt pozoruhodnejších taxónov

Územie betliarskeho parku patrí do fyto geografického okresu Slovenské rudohorie (Futák 1984). Údolím rieky Slaná je v priamom kontakte s oblasťou panónskej flóry, pričom ale jej vplyv na zloženie rastlinstva parku je vzhľadom k inverznej polohe a celkovej S-J orientácii doliny Betliarskeho potoka pomerne málo badateľný.

Floristických údajov týkajúcich sa bylinnej zložky tohto územia je veľmi málo a neexistuje žiadna publikovaná práca, ktorá by obsahovala kompletnejší zoznam zastúpených taxónov. Viacerí autori venujú pozornosť dendroflóre betliarskeho parku (Güntherová-Mayerová & Steinhübel l. c., Kriak l. c., Steinhübel l. c.). Kriak (l. c.) uvádza v kapitole „Najčastejšie bylinné porasty na území parku“ aj výpočet 16 druhov a 44 rodových mien podľa neho najviac zastúpených semenných bylín. Fytocenologickému štúdiu jelšových porastov Betliarskej doliny, avšak nad územím parku sa venoval Šomšák (1961).

Recentný floristický inventarizačný výskum ukázal, že park je cenný nielen z historického a dendrologického hľadiska, ale aj z aspektu druhovej diverzity. Bolo tu zistených okolo 360 taxónov vyšších rastlín, prevažne z našej domácej divorastúcej flóry (Uhlířová ined.).

Príspevok uvádza výskyt 25 pozoruhodnejších taxónov. V prvej časti sú prezentované vzácne a ohrozené, prípadne chránené druhy, patriace najmä do čeľade *Orchidaceae*. Do druhej časti sú zahrnuté zriedkavejšie alebo prehliadané taxóny, o výskyte ktorých je vo fyto geografickom okrese Slovenské rudohorie iba málo údajov, ďalej druhy pozoruhodnejšie z hľadiska ich netypického výskytu a jeden invázny taxón. Ich výskyt (okrem *Galanthus nivalis*) nebol zo študovaného územia publikovaný. Zároveň ide o nové lokality už známych taxónov v rámci fyto geografického okresu Slovenské rudohorie; jeden z nich nebol doteraz dokumentovaný. Niekoľko druhov je nových pre orografický celok Volovské vrchy.

1. Vzácne a ohrozené taxóny

!Dactylorhiza majalis (VU, §): vlhké lúky na alúviu Betliarskeho potoka, najmä v S časti hlavného S-J priehľadu na ľavom brehu potoka, menej v J časti na pravom brehu, ca 365 – 385 m n. m., 24. 5. 2001, BRA + zápis č. 1.

V najhustejšej časti populácie v S časti S-J priehľadu rástlo na ploche 20×5 m okolo 50 kvitnúcich jedincov.

***Epipactis pontica* (VU, §):** na V svahu parku, medzi ihriskom a Veľkým vodopádom, v dubine s vtrúseným (väčšinou iba v podúrovni) bukom, lipou, hrabom, javorom mliečnym, ca 390 – 395 m n. m., 30. 7. 2001, BRA.

Prevažná väčšina jedincov bola nízkeho vzrastu do 25 cm, s 3 až 4 úzkymi listami a chudobnejším súkvetím. Vyskytli sa však aj statnejšie exempláre s 15 – 17 kvetmi, ktoré presahovali výšku 40 cm, čo nie je v súlade so znakmi, ktoré uvádza Vlčko (1995). V rámci populácie rástlo aj niekoľko sterilných jedincov so širšími listami, ktoré pripomínali skôr *E. helleborine*. Podľa kľúča na určovanie druhov rodu *Epipactis* (Mered'a 1999) väčšia časť populácie odpovedá *E. pontica*. Mráz & Mikoláš (l.c.) tento taxón z Volovských vrchov neudávajú.

!*Galanthus nivalis* subsp. *nivalis* (LR, §): na parkovom trávniku asi 20 m Z od kaštieľa, ca 360 m n. m., 9. 4. 2001, BRA; pravdepodobne vysadený.

Kriak (l. c.) udáva výskyt *G. nivalis* aj v podraсте lesných porastov, čo sa však nepotvrdilo. Snežienku neuvádza ani Šomšák (l. c.).

!*Listera ovata* (VU, §): vlhká lúka na alúviu Betliarskeho potoka, v S časti hlavného S-J priehľadu na ľavom brehu potoka, 3 nekvitnúce jedince, ca 380 m n. m., 24. 5. 2001, zápis č. 1.

!*Matteuccia struthiopteris* (VU, §): jedna veľká, prosperujúca kolónia na nive Betliarskeho potoka, na podmáčanom stanovišti asi 50 m JV od Veľkého vodopádu, ca 370 m n. m., 4. 7. 2001, BRA.

Druh sa zdá byť v parku vysadený, pričom existuje údaj zo susednej doliny, podľa ktorého sa vyskytuje pri kúpeľoch Čučma neďaleko Rožňavy, v doline smerom k vrchu Volovec (Schidlay 1966).

***Neottia nidus-avis* (§):** ojedinele v zapojených lesných porastoch na V svahoch parku, ca 395 m n. m., 24. 7. 2001.

!*Platanthera bifolia* (VU, §): vyskytuje sa jednotlivo v presvetlenejších lesných porastoch na V svahoch parku pod ihriskom, ca 400 m n. m. alebo na trávnych plochách nivy najmä Betliarskeho potoka, ca 370 – 380 m n. m., 23. 5. 2001.

2. Ostatné pozoruhodnejšie taxóny

!*Allium ursinum* subsp. *ucrainicum*: kobercovite rozšírený na jednom mieste na pravom brehu Betliarskeho potoka, pri mostíku, asi 30 m VSV od kaštieľa, ca 360 m n. m., 4. 5. 2000.

Šomšák (l. c.) *A. ursinum* z Betliarskej doliny neudáva, tento druh sa však vyskytuje v jeho zápisoch z porastov asociácie *Stellario-Alnetum glutinosae* (tab. č. 5: 435) povodia rieky Slaná, z dolín Krásnohorského potoka (Pača) a Rožňavského potoka (Rožňava).

***Cucubalus baccifer*:** v pobrežných húštinách pri Betliarskom potoku, na Z okraji najväčšieho lúčneho komplexu hlavného S-J priehľadu, J od Veľkého rybníka, ca 385 m n. m., 24. 7. 2001, BRA a v mokrých priekopách na Z svahoch parku popri pagaštanovej aleji, ca 390 m n. m., 1. 8. 2001, BRA.

***Dianthus deltoides*:** ojedinele vtrúsený v trávnych porastoch lesných čistiniiek na Z svahoch a v riedkych dubových porastoch na V okraji parku, ca 400 m n. m., 4. 7. 2001 a 28. 7. 2001, BRA + zápis č. 2.

V betliarskom parku rastie na hranici svojich ekologických možností.

***Fallopia japonica* (A, I):** rýchlo sa šíri (i napriek cielenej likvidácii) najmä pozdĺž Betliarskeho potoka, preniká do trávnikov i lesných porastov, všetky lokality medzi ca 350 – 395 m n. m., 28. 7. 2001, BRA.

***Filipendula ulmaria* subsp. *denudata*:** v pobrežných húštinách Betliarskeho potoka v podraсте jelšín; na vysokobylinnom prameništi v S časti hlavného S-J priehľadu, na ľavom brehu potoka a v mokrých priekopách, všetky lokality ca 380 – 390 m n.m., 27. 5. 2002, BRA.

Tento na území Slovenska pravdepodobne bežný poddruh s nedostatočne známym rozšírením sa vyskytuje na viacerých miestach v parku spolu s nominátnym poddruhom. Podľa Kmeťovej (1992) by mala byť subsp. *denudata* častejšia vo vyšších polohách západokarpatských pohorí a predhorí. Mapa rozšírenia uvádza z fyto geografického okresu Slovenské rudohorie iba jedinú lokalitu zo stredného toku Hornádu.

Gentiana asclepiadea: jeden trs medzi náletom juvenilného smreka obyčajného na nive Betliarskeho potoka, asi 2 m vľavo od hlavného chodníka, ktorý sleduje tok potoka, medzi kaštieľom a Japonským krytým mostom, ca 360 m n. m., 4. 7. 2001, BRA; pravdepodobne vysadený alebo splavený?

Geranium phaeum: v jelšínach a na vlhkých lúkach pozdĺž Betliarskeho potoka, miestami veľmi hojne, ca 370 – 390 m n. m., 26. 5. 2000, BRA.

Druh s ťažiskom výskytu vo vyšších polohách západokarpatskej oblasti, na silikátovom podklade vzácny. Z okresu Slovenské rudohorie je známych veľa lokalít (cf. Jasičová 1982). Je však zaujímavé, že Šomšák (l. c.) ho v jelšových porastoch Betliarskej doliny nezaznamenal.

Lonicera nigra: v krovinnom poschodí zmiešaného lesa na V svahoch parku v okolí Račieho rybníka a Veľkého vodopádu, ca 390 – 395 m n. m., 23. 5. 2001, BRA.

L. nigra sa v parkových úpravách nevyskytuje. Rastie spolu s viacerými horskými druhmi, ako *Actaea spicata*, *Polygonatum verticillatum*, *Prenanthes purpurea*, *Senecio ovatus*, *Oxalis acetosella*. Väčšina jedincov je sterilná, nízkeho vzrastu. Uvedené skutočnosti podporujú domnienku prirodzeného výskytu. Ide o jednu z najnižšie položených lokalít na Slovensku. Výškové minimum 260 m n. m. je na Jasovskej plošine (Bertová 1985).

Mentha ×verticillata: vyskytuje sa vzácné na permanentne preplavovaných miestach brehov vodných stružiek križujúcich parkové lúky; jedna mikrolokalita sa nachádza na lúke v J časti hlavného S-J priehľadu, v kanáli vytekajúcom z jazierka pod Veľkým vodopádom, asi 10 m od chodníka, ca 365 m n. m., 26. 7. 2001, BRA, druhá je na Z svahu nad začiatkom pagaštanovej aleje za kaštieľom, v jarku asi 10 m S od autokempingu, ca 360 – 365 m n. m., 1. 8. 2001, BRA.

Z fyto geografického okresu Slovenské rudohorie je známy starší údaj z Rožňavy, pri rieke Slaná - Gáyer 1866 BRA (Štěpánek & Marhold 1995). Šomšák (l. c.) udáva z jelšín Betliarskej doliny druh *Mentha aquatica* (tab. č. 6: 443 a tab. č. 7: 448), ktorý sme v parku nezaznamenali. Vyskytuje sa tu však druhý rodičovský taxón *M. arvensis*.

Melampyrum pratense: v lesných lemoch na okraji priehľadov, na suchších výslunných stanovištiach s JZ až Z orientáciou, v nadmorskej výške ca 385 – 400 m n. m., 4. 7. 2001, 24. 7. 2001, 31. 7. 2001 a 1. 8. 2001, všetko BRA. Najpočetnejšia populácia sa vyskytuje v S časti hlavného S-J priehľadu, pod pagaštanovou alejou, na V okraji trávneho porastu, v nadmorskej výške ca 385 m.

Populácie tohto taxónu sú zaujímavé svojou vysokou variabilitou, najmä čo sa týka hustoty rozkonárenia, šírky listov a sfarbenia kvetov – od belavožltej, cez citrónovožltú až po sytožltú.

***Microrrhinum minus* (A?)**: na suchom, narušenom stanovišti v J časti hlavného S-J priehľadu, pri prvom priečnom chodníku, asi 20 m V od Slobodomurárskeho pavilónu, ca 365 m n. m., 1. 8. 2001, BRA.

Druh teplejších oblastí, zdanlivo zriedkavý, s nedokonalou dokumentáciou; v Slovenskom rudohorí známy z dvoch lokalít (Zahradníková 1997).

Monotropa hypopitys: na V svahoch, nad umelým vodným korytom medzi Veľkým a Račím rybníkom, v oblasti Veľkého vodopádu, ca 395 m n. m., 26. 7. 2001, BRA; na Z svahoch v SV časti parku, ca 400 m n. m., 4. 7. 2001, BRA.

Druh borín alebo horských lesov s väčším podielom jedle, v betliarskom parku rastie na netypickom stanovišti. Křísa & Kmet'ová (1982) udávajú zo Slovenského rudohoria 2 lokality – Štós a Bukovec.

Myosotis sparsiflora: druh nájdený iba na 1 lokalite v strednej časti parku, v plytkej brázde na pravom brehu Betliarskeho potoka, asi 300 m SV od Veľkého vodopádu, ca 380 m n. m., 3. 4. 2000, BRA.

Prehliadaný druh, z okresu Slovenské rudohorie existuje starší údaj Futáka (1931 SLO) z vrchu Urpín pri Banskej Bystrici (Králik & Šípošová 1995). Nový druh pre Volovské vrchy?

Omphalodes scorpioides: hromadný výskyt na jednom mieste na Z svahu, pri okraji lesa a popri pagaštanovej aleji, asi 1 km JV od Veľkého rybníka, pod Bosnia barom, ca 390 m n. m., 26. 5. 2000 a 10. 4. 2001, BRA.

Zriedkavý a zrejme aj prehliadaný druh, s väčším počtom lokalít najmä v oblasti Pannonicum. Údaj o jeho výskyte vo fytogeografickom okrese Slovenské rudohorie (Bertová & Berta 1995) z Košického Lesa (Gírbeš.-Blešlinka.-Črmelský potok) je sporný. Patrí už pravdepodobne do okresu 7, v každom prípade je to už mimo orografického celku Volovské vrchy.

Ranunculus sceleratus: na mokrom, ruderalizovanom stanovišti na začiatku okružnej cesty, ktorá pokračuje pagaštanovou alejou, asi 3 m nad Betliarskym potokom, na jeho ľavom brehu, zhruba 50 m VSV od kaštieľa, ca 360 m n. m., 2. 8. 2001, BRA.

Ide o druh, vyskytujúci sa roztrúsene a je pravdepodobne dosť často prehliadaný.

Thalictrum aquilegifolium: rastie roztrúsene na brehoch Betliarskeho potoka, hlavne pri severnej časti S-J priehľadu, neďaleko hlavného chodníka, ca 380 m n. m., 26. 5. 2000, BRA.

Tento horský druh býva splavený pozdĺž potokov do nižších polôh kolínneho stupňa. Zo Slovenského rudohoria je známych veľa lokalít, najmä z oblasti Fabova hoľa - Stolica (Osvačilová & Futák 1982), výskyt na území Volovskej skupiny však mapa rozšírenia neuvádza. Neudáva ho ani Šomšák (l. c.).

Trifolium sarosiense: v S časti hlavného S-J priehľadu, v lesnom leme na V okraji trávneho porastu, pod pagaštanovou alejou, asi 30 m JJV od solitérneho buka, ca 390 m n. m., 24. 7. 2001, BRA.

V západokarpatskej oblasti pomerne zriedkavý taxón, s nedokonale známym rozšírením. Jasičová (1988) ho z Volovských vrchov neudáva. Z fytogeografického okresu Slovenské rudohorie je známa lokalita Revúca, Dlhý diel (Jasičová l. c.). V Betliarskom parku rastie spolu s *T. flexuosum*.

Xanthoxalis fontana: na Z svahu, pri chodníku vedúcom od pagaštanovej aleje smerom k Bosnia baru, na spodnom okraji lesnej čistinky (zápis č. 2), ca 395 m n. m., 28. 7. 2001, BRA.

Celkovo zriedkavý druh s nedostatočne známym rozšírením, hojný iba v oblasti Pannonicum, najviac údajov pochádza z Ipeľsko-rimavskej brázdy (Jasičová 1982). Nový druh pre Volovské vrchy?

Záver

Príspevok poskytuje obraz o celkovom charaktere rastlinstva prírodného parku v Betliari a dopĺňa poznatky o rozšírení, prípadne ekologických nárokoch niektorých taxónov divorastúcej flóry Slovenska.

Obr. 1. Situačná mapa prírodného parku v Betliari, upravená podľa prílohy publikácie Kriak (1982)

Fig. 1. A map of the natural park in Betliar, adopted after appendix published in Kriak (1982)

1 – Kaštieľ, 2 – Knižnica, 3 – Vstupná budova, 4 – Hospodárska budova, 5 – Fontány, 6 – Čínsky pavilón, 7 – Japonský krytý most, 8 – Slobodomurársky pavilón, 9 – Hermesova studňa, 10 – Bosnia bar, 11 – Veľký vodopád s jazierkom, 12 – Zverinec – 13 – Veľký rybník, 14 – Račí rybník, SSJ – S časť hlavného S-J priehľadu, JSJ – J časť hlavného S-J priehľadu, Z – Zvernica, Č – Lesná čistina, I – Ihrisko

Literatúra

- Bajaník Š., Hanzel V., Ivanička J., Mello J., Pristaš J., Reichwalder G., Snopko L., Vozár J. & Vozárová A., 1983: Vysvetlivky ku geologickej mape Slovenského rudohoria – východná časť. GÚDŠ, Bratislava.
- Barkman J. J., Doing H. & Segal S., 1964: Kritische Bemerkungen und Vorschläge zur quantitativen Vegetationsanalyse. – Acta Bot. Neerl., Amsterdam, 13: 394 – 419.
- Bertová L., 1985: *Loniceraceae* Dostál. – In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska 4/2, Veda, Bratislava, pp. 69 – 99.
- Bertová L. & Berta J., 1995: 20. *Omphalodes* Miller. – In: Bertová L. & Goliašová K. (eds), Flóra Slovenska 5/1, Veda, Bratislava, pp. 160 – 163.
- Futák J., 1984: Fytogeografické členenie Slovenska. – In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska 4/1, Veda, Bratislava, pp. 418 – 420.
- Güntherová-Mayerová A. & Steinhübel G., 1965: Prehľad vývoja sadovníctva na Slovensku. – Vlastivedný časopis, 14, 3: 105 – 113.
- Jasičová, M., 1982: *Oxalidaceae* Lindl. – In: Futák J. & Bertová L. (eds), Flóra Slovenska 3, Veda, Bratislava, pp. 471 – 476.
- Jasičová, M., 1982: *Geraniaceae* Juss. – In: Futák J. & Bertová L. (eds), Flóra Slovenska 3, Veda, Bratislava, pp. 476 – 508.
- Jasičová M., 1988: *Trifolium* L. – In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska 4/4, Veda, Bratislava, pp. 278 – 336.
- Kmeťová, E., 1992: *Filipendula* Miller emend. Adanson. – In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska 4/3, Veda, Bratislava, pp. 29 – 39.
- Králik E. & Šípošová H.: 17. *Myosotis* L. – In: Bertová L. & Goliašová K. (eds), Flóra Slovenska 5/1, Veda, Bratislava, pp. 111 – 150.
- Kriak M., 1982: Prírodný park v Betliari. Východoslovenské vydavateľstvo, Košice.
- Křísa B. & Kmeťová E., 1982: *Monotropaceae* Nutt. – In: Futák J. & Bertová L. (eds), Flóra Slovenska 3, Veda, Bratislava, pp. 332 – 337.
- Marhold K. & Hindák F. (eds), 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín flóry Slovenska. Veda, Bratislava.
- Mazúr E. (ed.), 1980: Atlas Slovenskej socialistickej republiky. Veda, Slovenský úrad geodézie a kartografie, Bratislava.
- Mereďa P., 1999: Kľúč na určovanie druhov rodu *Epipactis* Zinn publikovaných z územia Slovenska. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 21: 131 – 142.
- Mráz P. & Mikoláš V., 1996: Regionálny červený zoznam vzácnych a ohrozených druhov cievnatých rastlín Volovských vrchov. – Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 18: 164 – 173.
- Mucina L. & Maglocký Š. (eds), 1985: A list of vegetation units of Slovakia. – Docum. Phytosoc., Camerino, 9: 175 – 220.
- Osvačilová V. & Futák J., 1982: *Thalictrum* L. – In: Futák J. & Bertová L. (eds), Flóra Slovenska 3, Veda, Bratislava, pp. 219 – 251.
- Schidlay E., 1966: *Polypodiales*. – In: Futák J. (ed.) Flóra Slovenska 2, Veda, Bratislava, pp. 103 – 227.
- Steinhübel G., 1990: Slovenské parky a záhrady. Osveta, Martin.
- Šomšák L. 1961: Jelšové porasty Spišsko-gemerského rudohoria. – Acta Fac. Rer. Natur. Univ. Comenianae, Bot. 6, 8 – 10: 407 – 459.
- Štěpánek J. & Marhold K., 1995: 34. *Mentha* L. – In: Bertová L. & Goliašová K. (eds), Flóra Slovenska 5/1, Veda, Bratislava, pp. 375 – 394.
- Vlčko J., 1995: *Epipactis pontica* Taubenheim, a new species of the Slovak flora. Biologia, – Bratislava 50/4: 329 – 330.